
 KAROLINA LEWANDOWSKA

Fundacja Dzieci Niczyje

Zagrożenia w Internecie – wiedza i doświadczenia dzieci i ich rodziców. Wyniki badań empirycznych

Artykuł przedstawia wyniki najnowszych badań pokazujących skalę ryzykownych zachowań dzieci w Internecie, a także stan wiedzy dzieci i rodziców w zakresie bezpiecznego korzystania z sieci internetowej.

Internet stał się w ciągu ostatnich kilkunastu lat jednym z najpopularniejszych wśród młodzieży medium. Jak pokazują badania UCLA (2003), Internet postrzegany jest przez dzieci i młodzież jako ulubiona forma spędzania wolnego czasu, komunikowania się oraz poszukiwania informacji. Dzieci i młodzież trak-

tują Internet jako swoje medium. Swoje kompetencje w zakresie korzystania z Internetu oceniają wyżej niż kompetencje rodziców, tworzą na użytek porozumiewania się przez Internet własny język, pełen skrótów i metafor, który – w ich mniemaniu – jest zrozumiały jedynie dla ich pokolenia.

Rodzaje aktywności dzieci w Internecie

Według najnowszych badań Eurobarometru w starych krajach Unii Europejskiej ponad 50% populacji w wieku 0–17 lat używa Internetu. Wśród nowych członków Unii wskaźnik ten jest niewiele niż-

szy – 45%. Polska lokuje się na poziomie średniej wśród nowych państw członkowskich; wyższy wskaźnik mają Estonia (60%), Czechy i Słowenia (58%), a także Łotwa (50%).

Badania Eurobarometru wykonywane są na zlecenie Komisji Europejskiej od 1973 r. Początkowo obejmowały wyłącznie kraje Unii Europejskiej (*Standard Eurobarometr* – EB), od 2001 r. badania rozpoczęto także w krajach kandydackich (*Candidate Countries Eurobarometr* – CCEB). Każdorazowo zastosowana metodologia jest ta sama: w każdym z państw członkowskich Unii Europejskiej przeprowadzane są indywidualne wywiady (*face-to-face*) z reprezentatywną grupą 1000 dorosłych osób dobranych losowo (wyjątek stanowią Niemcy – 2000 osób, po 1000 z b. NRD i b. RFN, Luksemburg – 600 osób, Wielka Brytania – 1300 osób, w tym 300 z Irlandii Płn., Cypr i Malta – po 500 osób). Badania prowadzone są regularnie, a ich liczba waha się od 2 do 5 rocznie. Dwa razy w roku publikowane są raporty z badań.

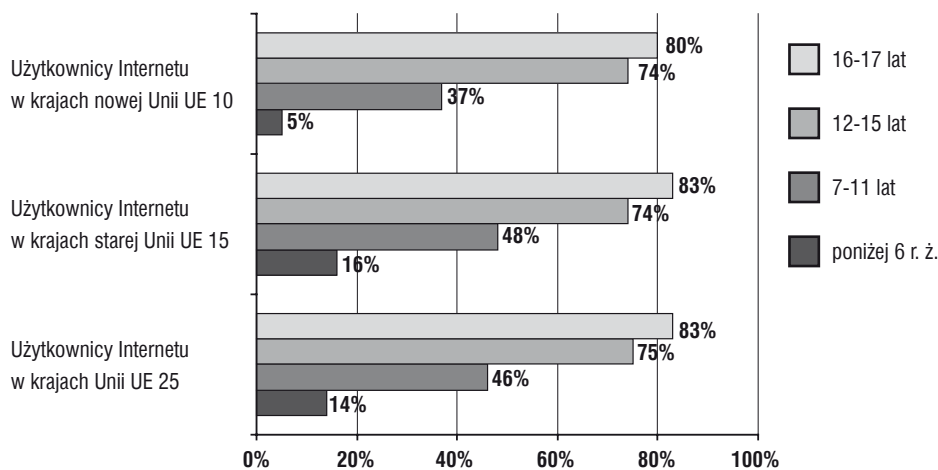
Dodatkowo Komisja Europejska zleca opracowanie specjalistycznych raportów dotyczących konkretnych zagadnień, m.in. Internetu, są to tzw. *Special Raport* (*Special EB*).

Raporty publikowane są na stronie internetowej Komisji Europejskiej: http://europa.eu.int/comm/public_opinion/index_en.htm.

Pomiędzy poszczególnymi krajami Unii nie odnotowuje się znaczących różnic ze względu na miejsce, gdzie dzieci i młodzież korzystają z Internetu – najczęściej jest to szkoła (w krajach starej Unii jest to 31%, w krajach nowej Unii – 35%), dom (odpowiednio: UE 15 – 34%, UE 10 – 19%), domy

przyjaciół (UE 15 – 14%, UE 10 – 12%) oraz kafejki internetowe (UE 15 – 2%, UE 10 – 9%) (Eurobarometr 2005a).

W niektórych krajach (m.in. w Anglii) dzieci i młodzież są najliczniejszą grupą wśród użytkowników Internetu (Livingstone, Bober 2005).

Źródło: Eurobarometr 2005a.

Wykres 1. Młodzi użytkownicy Internetu w krajach Unii Europejskiej w %

Według danych CBOS (2004) prawie 80% spośród mających dostęp do Internetu korzysta z niego przynajmniej raz w tygodniu, przy czym 33% korzysta z Internetu codziennie, a 26% kilka razy w tygodniu.

Mimo iż Eurobarometr jest najbogatszym źródłem porównywalnych danych empirycznych na temat różnych aspektów życia społecznego w krajach unijnych, nie dostarcza informacji, jakie aktywności *online* są najbardziej popularne wśród dzieci i młodzie-

ży korzystających z Internetu. Wyniki badań SAFT (*Safty Awerness Facts Tools*), przeprowadzonych w latach 2002–2004 w pięciu krajach Unii Europejskiej (patrz tab. 2) na reprezentatywnej grupie dzieci w wieku 6–16 lat oraz ich rodziców, pokazują, iż najpopularniejszą aktywnością w Internecie są:

- gry (66%),
- wysyłanie e-maili (58%),
- ściąganie plików muzycznych (49%),
- surfowanie dla rozrywki (45%),
- szukanie informacji potrzebnych do szkoły (43%),

– generalnie poszukiwanie informacji (40%),

- ściąganie oprogramowania (25%).

Badania polskich internautów w wieku 12–17 lat (Wojtasik 2005) pokazały, że największą popularnością cieszy się odwiedzanie stron www (96%). Młodzi internauci chętnie korzystają także z komunikatorów (*instant messages*) – 89% oraz poczty elektronicznej (81%), rzadziej natomiast deklarują, korzystanie z serwisów P2P, gier internetowych oraz czatów i grup dyskusyjnych.

Badania SAFT (*Safty Awerness Facts Tools*) autorstwa T. Bjørnstad, T. Ellingsen, E. Staksrud, przeprowadzono w latach 2002–2004 w pięciu krajach Unii Europejskiej: Norwegia, Szwecja, Dania, Irlandia i Islandia. Badano dwie grupy respondentów: dzieci w wieku 6–16 lat używających Internetu (N = 4754 osób) oraz rodziców dzieci w wieku 6–16 lat mających dostęp do Internetu (N = 3213 osób). W badaniu posługiwano się metodami ilościowymi (ankieta telefoniczna – rodzice, ankieta audytoryjna – dzieci) i jakościowymi (wywiady indywidualne – rodzice/dzieci, wywiady grupowe – dzieci oraz obserwacje – dzieci). Dokładny opis metodologii i wyników można znaleźć na stronie internetowej SAFT: www.saft.online.org.

Widoczne jest zróżnicowanie pomiędzy aktywnością w Internecie wybieraną przez dziewczęta i chłopców. Dziewczęta znacząco częściej (65%) niż chłopcy (44%) korzysta-

ją z czatów i poczty elektronicznej (za: Sajakowska 2003; podobne dane można odnaleźć w badaniach Bjørnstad, Ellingsen 2005, Staksrud 2005 oraz Livingstone, Bober 2005).

Ryzykowne zachowania dzieci w Internecie

Poziom ryzykownych zachowań dzieci badacze zazwyczaj próbują oszacować przede wszystkim na podstawie deklaracji młodych ludzi dotyczących udzielania *online* swoich danych osobowych oraz zawierania znajomości przez Internet, a także kontynuowania ich w realnym świecie.

W badaniach SAFT ponad połowa młodych użytkowników Internetu deklaruje, że jest skłonna ujawnić w Internecie takie swoje dane, jak: płeć, wiek i datę urodzin, zainteresowania i hobby oraz adres swojej poczty elektronicznej. Większą ostrożność badana młodzież deklarowała w przypad-

ku podawania w Internecie (Bjørnstad, Ellingsen 2005):

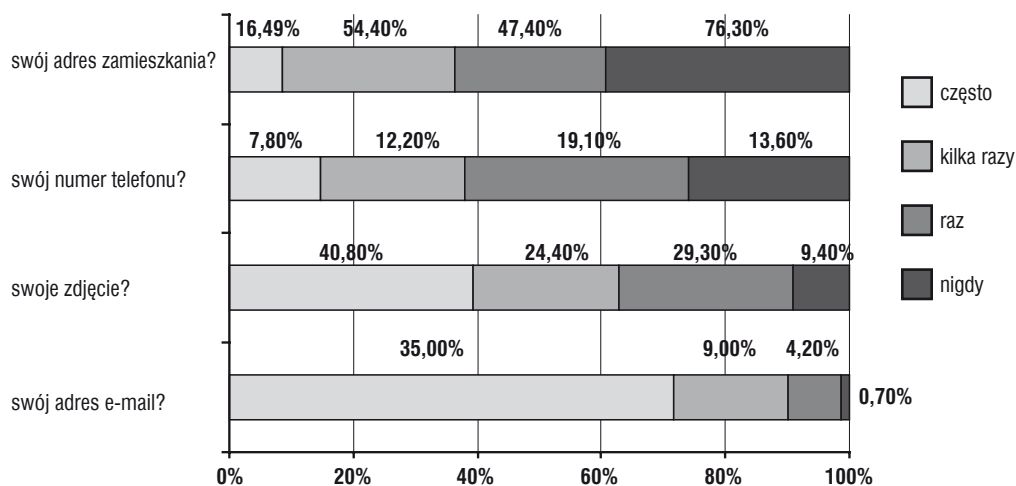
- swojego nazwiska (38% respondentów uznaje, że byłoby skłonne go podać);
- adresu (28%);
- numeru telefonu (17%)
- fotografii (14%).

Wyniki badań SAFT pokazują także, że internauci w wieku 13–16 lat ujawniają w sieci internetowej więcej danych o sobie niż młodsze dzieci. Ponadto, występuje różnica w rodzaju ujawnianych informacji ze względu na płeć: chłopcy częściej ujawniają swoje dane demograficzne, dziewczęta – informacje związane z zainteresowaniami (Staksrud 2005).

Badania prowadzone wśród polskich internautów (Wojtasik 2005) pokazują podobną skalę zachowań młodych użytkowników Internetu w obszarze ujawniania swoich danych personalnych. Powszechnie jest udostępnianie swojego adresu poczty elektronicznej – aż 83,6% badanych udostępniło przynajmniej raz adres swojej skrzynki e-mailowej. Pozostałe informacje, o które pytano w badaniu, takie jak: przesyłanie swojego zdjęcia, podawanie nume-

ru telefonu oraz adresu są przez badanych ujawniane nieco rzadziej.

Znacząca grupa badanych zadeklarowała, że udostępniła osobom poznanym w Internecie swój numer telefonu (4% młodych internautów udostępnia go często, 29% deklaruje, że podało swój numer kilka razy, a 19% – raz). Blisko jedna czwarta badanych (24%) ujawniła w Internecie swój adres (w tym 9% uczyniło tak kilka razy) (por. wykres 2).

Źródło: Wojtasik 2005.

Wykres 2. „Czy zdarzyło Ci się wystać komuś poznanemu w Internecie....?” – odpowiedzi w % (N = 1487, w wieku 12–17 lat)

Autorem badań **Fundacji Dzieci Niczyje** był Łukasz Wojtasik. Zostały one zrealizowane w październiku 2004 r. przez firmę Gemius S.A. za pośrednictwem Internetu, na serwisach skupionych w ramach sieci reklamowej GRP Net. Grupą celową badania były dzieci w wieku 12–17 lat, a także – dla potrzeb określenia skuteczności akcji reklamowej „Dziecko w Sieci” – dorośli. Łącznie w ramach badania zebrano 3218 ankiet, w tym 1487 ankiet wśród dzieci w wieku 12–17 lat. Liczba ankiet wypełnionych w zestawieniu z liczbą wyświetlonych zaproszeń do badania (*response rate*) kształtowała się na poziomie 2,3%.

Obok ujawniania danych osobowych, za najbardziej ryzykowne zachowanie młodych ludzi w Internecie uważa się kontynuowanie *offline* znajomości nawiązanych w sie-

ci internetowej. Badania SAFT pokazują, że 23% badanych spotkało się przynajmniej raz z osobą poznaną przez Internet¹. Pośród badanych, którzy zdecydowali się na takie spot-

¹ Badani najczęściej deklaruwali, że spotkali się w świecie rzeczywistym z jedną osobą poznaną w Internecie (40% badanych), rzadziej z dwoma (18,2%), jednak 14,6% respondentów deklaruje, że spotkało się z więcej niż 6 osobami poznanymi w Internecie (Staksurd 2005).

kanie, 19% udało się na nie samotnie. Osoby, które zdecydowały się na zabranie kogoś na spotkanie z osobą zapoznaną w Internecie, najchętniej wybierały swoich przyjaciół w tym samym wieku (54%). Znacząco rzadziej decydowali się na towarzystwo matki (5%), brata/siostry (4%), ojca (2%), czy innego dorosłego (2%).

Polskie badania odnotowują, że spośród 65% internautów otrzymujących zaproszenia do spotkania w rzeczywistym świecie, aż 37% odpowiada na nie pozytywnie (Wojtasik 2005). Podobnie jak rówieśnicy w innych krajach europejskich, polscy młodzi użytkownicy Internetu, jeśli decydują się na pójście na spotkanie z osobą poznaną przez Internet w towarzystwie innej osoby, to najchętniej wybierają koleżkę/koleżankę lub rodzeństwo (46%), tylko niewielki odsetek badanych (2%) deklaruje, że na takie

spotkanie poszedłby z rodzicem lub innym znajomym dorosłym. W badaniach Wojtasika zwraca uwagę bardzo wysoki odsetek badanych deklarujących, że na tego typu spotkanie wybrało się samotnie – aż 49%, co jest wynikiem dwa razy wyższym niż dane uzyskane w innych krajach europejskich.

Osoby mające negatywny stosunek do ujawniania swych danych osobowych, kierują się zróżnicowanymi motywami: wśród osób w wieku 13–14 lat głównym motywem jest obawa przed wirusami oraz spamem, podczas gdy młodsze dzieci wskazywały, że stosują się do zakazu rodziców ujawniania tego typu informacji. Dziewczęta dodatkowo bardziej obawiają się, że ujawnienie personalnych informacji może zostać przez kogoś wykorzystane przeciw nim (Staksurd 2005).

Zagrożenia wykorzystywaniem seksualnym w Internecie

Badania Mitchell, Finkelhor i Wolak², prowadzone na przełomie lat 1999/2000, były jedną z pierwszych prób oszacowania zagrożenia dzieci i młodzieży wykorzystywaniem seksualnym w Internecie. Autorzy badania podzielił zjawiska związane z wykorzystywaniem seksualnym przez Internet na trzy kategorie:

1) propozycje seksualne, czyli proponowanie kontaktu seksualnego lub rozmowa na tematy związane z seksem, prowadzona z dzieckiem *online* przez dorosłego;

2) agresywne propozycje seksualne, czyli propozycje o charakterze seksualnym *online*, którym towarzyszy kontakt poza Internetem, za pośrednictwem regularnej poczty, telefonu, i które mają na celu zaaranżowanie spotkania z dzieckiem;

3) niechciana prezentacja materiałów pornograficznych podczas eksplorowania zasobów Internetu czy też korzystania.

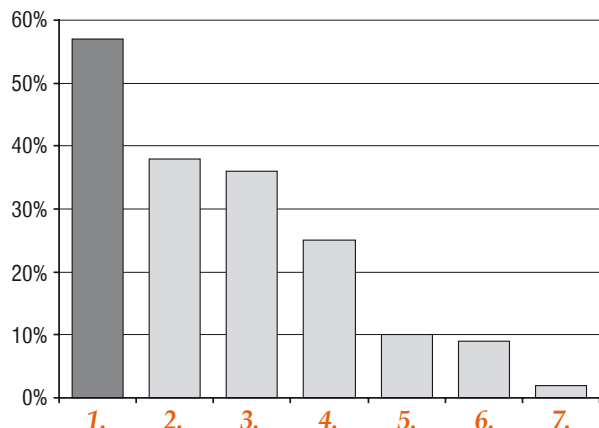
Badanie pokazało, że 20% dzieci otrzymało w ciągu ostatniego roku propozycję o charakterze seksualnym, 25% zaprezentowano wbrew ich woli materiały pornograficzne, 3% otrzymało agresywne propozycje seksualne, 25% dzieci zgłaszających wyżej wymienione zdarzenia przeżyły związany z nimi stres.

Badania te pokazują również, że na propozycje seksualne *online* bardziej narażone były dziewczęta oraz starsza młodzież w wieku 14–17 lat.

Badania Livingston, Bober (2005) pokazują, że ponad połowa młodych użytkowników sieci internetowej (57%) miała kontakt z pornografią za pośrednictwem Internetu. Ryzyko kontaktu z pornografią rośnie wraz z wiekiem, zmienia się także sposób kontaktu z pornografią (por. wykres 3) (Livingston, Bober 2005).

² Badania prowadzono na terenie Stanów Zjednoczonych w okresie od sierpnia 1999 r. do lutego 2000 r., na reprezentatywnej próbie młodzieży (N = 1501). Badanie przeprowadzono metodą wywiadu telefonicznego.

Badania **Soni Livingston i Magdaleny Bober** prowadzone były w ramach projektu *UK Children Go Online* w okresie od kwietnia 2003 r. do kwietnia 2005 r., na próbie 1511 osób w wieku 9–19 lat oraz 906 rodziców dzieci w wieku 9–17 lat. W badaniu zastosowano metody ilościowe (*computer assisted personal interviewing* – CAPI) i metody jakościowe (obserwacje oraz wywiady grupowe i indywidualne). Opis metodologii oraz wyniki badań można znaleźć na stronie: www.children-go-online.net.

Źródło: Livingston, Bober 2005.

1. kontakt z pornografią
2. reklama typu *pop-up*
3. przypadkowe wejście na stronę zawierającą treści pornograficzne
4. *junk mail*
5. świadome szukanie treści pornograficznych
6. zdobycie adresu www znajomych
7. otrzymanie adresu www od osób poznanych w Internecie

Wykres 3. Skala kontaktu z pornografią za pośrednictwem Internetu oraz sposób kontaktu z tego typu treściami, w %

Kontakt z treściami pornograficznymi w znaczącej części nie jest intencjonalny, a dochodzi do niego przede wszystkim za pośrednictwem *pop-up*ów (wyskakujących okienek) podczas odwiedzania stron internetowych (38%), wejścia na stronę zawierającą pornografię podczas poszukiwania innych treści (36%) oraz za pośrednictwem e-maili oraz komunikatorów zawierających spam (25%).

Warto zwrócić uwagę na dość znaczącą grupę osób, które deklarują intencjonalne szukanie i oglądanie pornografii – w badaniach angielskich (Livingston, Bober 2005) jest to 10% badanych, a w badaniach SAFT odsetek ten jest wyższy i wynosi 15%.

Wyniki badań jakościowych w ramach programu SAFT pokazują, że zainteresowanie pornografią *online* deklarują głównie chłopcy, podczas gdy dziewczynki określają tego typu treści za nudne, mało

interesujące. Motywacja do poszukiwania treści pornograficznych i ich rodzaj zmienia się z wiekiem: chłopcy z młodszych grup wieku (12–14 lat) częściej oglądają pornografię *online* w większych grupach, tak by móc wspólnie się śmiać i komentować oglądane treści. Także specyficzny rodzaj poszukiwanych treści – pornografii twardej, zawierającej elementy przemocy jest dla nich nie tyle interesujący i podniecający, a stanowi – jak to określił podczas jednego z wywiadów 13-letni chłopiec – pewnego rodzaju „bilet”/„przepustkę” w świat nastolatków (Bjørnstad, Ellingsen 2005).

Ten model oglądania fotografii zmienia się w raz z dorastaniem – deklaracje 15-letnich chłopców wskazują ewolucję tego typu zachowań w kierunku samotnego oglądania miękkiej pornografii (Bjørnstad, Ellingsen 2005).

Niezależnie od sposobu pierwszego kontaktu z materiałami pornograficznymi oraz wieku (!), w którym doszło do tego kontaktu, większość badanych 18–19-latków uważa, że byli zbyt młodzi w momencie jego wystąpienia (Livingston, Bober 2005). Ponad połowa badanych (54%) deklaruje, że pornografia w Internecie nie jest dla nich

denerwująca. Jednak 28% badanych w wieku 9–15 lat, którzy mieli kontakt z pornografią za pośrednictwem Internetu, określa te doświadczenia jako odrażające i wywołujące niepokój. Badania SAFT pokazują, że dziewczynki częściej niż chłopcy deklarują negatywne odczucia związane z nieintencjonalnym zetknięciem się z pornografią.

Wiedza dzieci na temat zagrożeń w Internecie

Niemal wszyscy młodzi internauci (94%) deklarują, że słyszeli o zagrożeniach związanych z poznawaniem ludzi za pośrednictwem Internetu (Wojtasik 2005). Źródłem wiedzy o zagrożeniach były najczęściej mass media: 92% badanych wskazywało telewizję, 76% – prasę, 66% – Internet, a 45% – radio. Blisko połowa z nich dowiedziała się o tych niebezpieczeństwach w szkole (54%) lub od rodziców (50%). Jedna trzecia otrzymała takie informacje od rówieśników (Wojtasik 2005).

Relatywnie niski odsetek wskazań na rodziców, jako źródło wiedzy w zakresie zagrożeń w Internecie, może być traktowany jako odzwierciedlenie szerszego zjawiska, jakim jest postrzeganie rodziców jako niekompetentnych w zakresie używania Internetu. We wszystkich analizowanych badaniach dzieci i młodzież oceniają siebie w tym zakresie jako bardziej kompetentnych niż rodzice, np. w badaniach SAFT uważa tak prawie 40% respondentów.

Postrzeganie kompetencji własnych oraz rodziców jest zależne od wieku dziecka i jego doświadczenia w zakresie korzystania z Internetu. Zazwyczaj to ojciec lub starsze rodzeństwo wprowadzają dziecko w zasady korzystania z Sieci (Bjørnstad, Ellingsen 2005). Ojciec najczęściej reguluje i kontroluje sposób, w jaki młody człowiek porusza się po wirtualnym świecie. Na pierwszym etapie kontaktu z Internetem ojciec postrzegany jest więc jako osoba kompetentna, natomiast w miarę jak

dziecko rozwija swoje umiejętności korzystania z sieci internetowej, zaczyna traktować wiedzę ojca jako niewystarczającą.

Matka najczęściej jest nieobecna w tym obszarze doświadczeń dzieci, nie pełni roli przewodnika, czy choćby nauczyciela nawet na najwcześniejszym stadium zapoznawania dzieci z Internetem, rzadko też rozmawia z dziećmi na temat komputerów czy Internetu (Staksurd 2005; Livingstone Bovill 2001). Matki (41%) natomiast częściej niż ojcowie (37%) ustanawiają zasady dotyczące korzystania z tego medium (Eurobarometr 2005a). Najczęściej ustanawianymi regułami są (Eurobarometr 2005a):

- nie wchodzenie na pewnego typu strony (przede wszystkim zawierające treści pornograficzne); zakaz ten ustanawia 74% rodziców w krajach, które przystąpiły do Unii Europejskiej w 2004 r. (UE 10) i 60% w krajach starej Unii (UE 15).
- czas, jaki dziecko może spędzać w Internecie (UE 10 – 63%; UE 15 – 52%);
- zakaz używania wulgarного języka w e-mailach oraz na czatach (UE 10 – 52%; UE 15 – 49%);
- zakaz podawania danych osobowych w Internecie (UE 10 – 52%, w UE 15 – 39%);
- zakaz spotykania się w świecie rzeczywistym z osobami, które dzieci poznały w Internecie (UE 10 – 41%; UE 15 – 39%);
- informowanie rodziców, jeśli coś/ktoś w Internecie sprawi, że dziecko będzie czuło się zaniepokojone (UE 10 – 36%; UE – 38%).

Co ciekawe, deklaracje dzieci wskazują na inny rozkład najczęściej ustalanych zasad (Staksurd 2005):

- zakaz ujawniania w Internecie danych personalnych (58%);
- spotykanie się w świecie rzeczywistym z osobami poznanymi w Internecie (45%);
- odwiedzanie pewnych stron (37,8%);
- określanie czasu, jakie dziecko może spędzać w Internecie (33,8%);
- informowanie rodziców, jeśli coś/ktoś w Internecie sprawi, że będzie się ono czuło zaniepokojone (20,4%);
- zakaz rozmowy z obcymi osobami na czatach (21,4%).

Wraz ze wzrostem poczucia własnej kompetencji w zakresie używania Internetu i malejącego autorytetu ojca w tym zakresie, dzieci coraz częściej łamią reguły stawiane im przez dorosłych. Swoje postępowanie tłumaczą tym, że oni lepiej niż rodzice orientują się, co jest, a co nie jest niebezpieczne w Internecie. Mają świadomość zagrożeń, są jednak przekonani, że potrafią ich uniknąć. Wiedzą, że w Internecie moż-

na podawać się za kogoś innego, uważają jednak, że mają dostateczną wiedzę, by rozpoznać sytuacje, gdy osoba poznana przez Internet próbuje podawać się za kogoś, kim nie jest w rzeczywistości.

Warto tutaj przywołać wypowiedź jednego z badanych nastolatków: *Zawsze zaczyna się od ASL (skrót od ang. słów: age, sex, location: wiek, płeć i miejsce zamieszkania), i później jest mnóstwo tego typu skrótów. Na przykład BRB (od ang. słów be right back – zaraz wracam). Dzięki temu całkiem szybko można się zorientować, czy rozmawia się z młodą osobą, czy ze starym idiotą. My młodzi mamy coś w rodzaju swojego języka* (Bjørnstad, Ellingsen 2005).

Z tej, jak i z innych utrzymanych w podobnym stylu wypowiedzi uzyskanych podczas wywiadów grupowych widać, że młodzi ludzie nie w pełni zdają sobie sprawę, z faktu, że np. pedofile szukający swych ofiar poprzez Internet potrafią poświęcić wiele czasu na znalezienie jednej ofiary, i zadać sobie dużo trudu, by poznać język młodych ludzi (Salter 2003).

Wiedza i postawy dorosłych wobec zagrożeń w Internecie

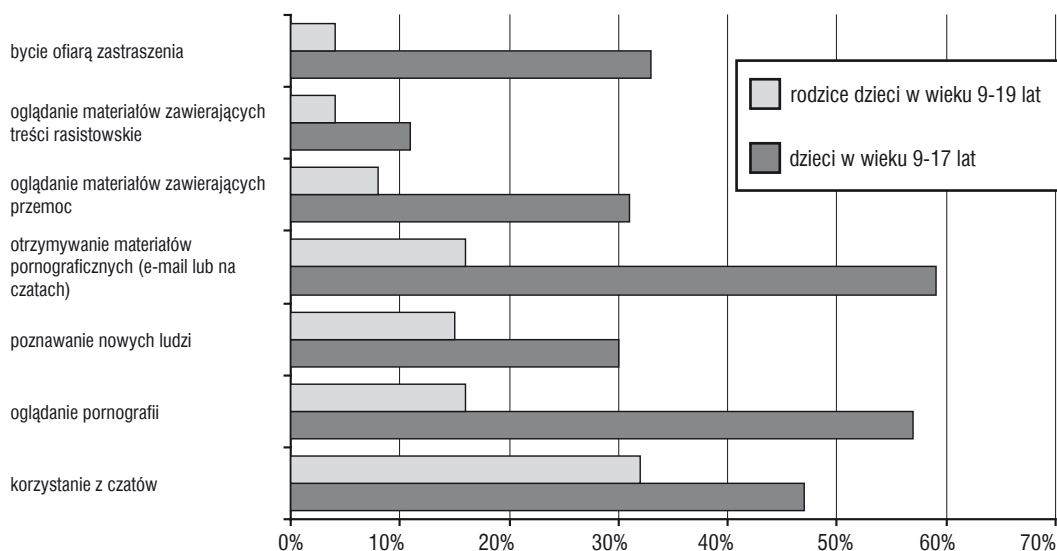
W ocenie zarówno rodziców, jak i dzieci rodzice dość rzadko rozmawiają z dzieckiem na temat jego aktywności w Internecie. W badaniach SAFT jedynie jedna trzecia badanych młodych internautów wskazała, że rodzice rozmawiają z nim na ten temat. Większość rodziców, jako formę ochrony dzieci przed zagrożeniami, stosuje kontrolę aktywności dzieci w Internecie.

Kontrola rodziców zmienia się z wiekiem dziecka: większej superwizji podlegają działania młodszych dzieci (9-12 lat) niż starszych (13-16 lat), Najczęstszymi sposobami kontrolowania przez rodziców aktywności dzieci w Internecie są: pytanie dziecka, co robi/robiło w Internecie, siedzenie z dzieckiem, podczas gdy surfuje w Sieci, oraz sprawdzanie historii odwie-

dzin stron (Staksurd 2005; Livingston, Bober 2005). Z wiekiem kontrola rodziców nad aktywnością dziecka w Internecie zmniejsza się, rośnie natomiast zaufanie wobec zachowań dzieci w sieci internetowej (*The use of New...* 2004).

Badania, w których respondentami byli rodzice i ich dzieci, pokazują, że dorośli przeceniają swoją wiedzę na temat zachowań dzieci w Internecie. 4% rodziców sądzi, że ich dziecku zdarzyło się spotkać osobę poznaną w Internecie, podczas gdy 10% spośród badanych dzieci deklaruje, że miało takie doświadczenie (Staksrud 2005). Dorośli niezgodnie z sytuacją rzeczywistą szacują także skalę korzystania przez ich dzieci z *chat-roomów*, stron zawierających pornografię, treści rasistowskie (por. wykres 4).

Źródło: Livingston, Bober 2005.

Wykres 4. Doświadczenia dzieci w Internecie na podstawie deklaracji dzieci i oceny rodziców, w %

Nieadekwatność oceny aktywności dzieci przez rodziców wiąże się również z tym, że rodzice nie są świadomi, jak często ich dzieci czują się niepewnie w związku z czymś, co widzieli w Internecie/lub jakimś zachowaniem w Internecie: 86% badanych dzieci deklaruje, że nie mówi rodzicom o sytuacji, gdy coś/ktoś zaniepokoi je w Sieci (Staksrud 2005).

Co ważne, rodzice mają świadomość, że Internet jest niezbędnym narzędziem edukacyjnym dla dzieci: korzyści płynące z użytkowania Internetu oceniają wyżej niż minusy wynikające z zagrożeń dziecka w sieci internetowej (por. tab. 1). Przekonanie, że Internet wspomaga edukację dzieci jest najczęstszym (33%) powodem instalacji Internetu w domu, wskazywanym przez rodziców dzieci w wieku 10–14 lat (*The Use of New... 2004*).

Rodzice uważają, że to na nich przede wszystkim spoczywa odpowiedzialność za

ochronę dzieci przed zagrożeniami płynącymi z korzystania z Internetu, przy czym samoocena kompetencji rodziców w zakresie wiedzy o zagrożeniach w Internecie pokazuje, że odczuwają oni potrzebę edukacji w tym zakresie. Na pytanie: „Czy ma Pan/Pani poczucie, że potrzebuje więcej informacji na temat tego, jak chronić swoje dziecko przed nielegalnymi i szkodliwymi treściami w Internecie?” – twierdząco odpowiada 47% rodziców w krajach Unii Europejskiej, w Polsce – 52% (Eurobarometr 2005b).

Rodzice najbardziej obawiają się zagrożeń związanych z różnymi formami wykorzystywania seksualnego (67%), a także braku kontroli nad znajomościami dziecka (31%). W dalszej kolejności ankietowani wymieniają takie obawy, jak: dostęp do niepożądanych, nieodpowiednich informacji, treści zawierających przemoc i agresję (por. tab. 2) (CBOS 2004)³.

³ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” zrealizowano w dniach 3–6 września 2004 r. na liczącej 969 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski. Badani byli pytani o dzieci i młodzież (7–18 lat) żyjące w gospodarstwie domowym respondenta. Komunikat z badań *Młodzież i Internet: korzystanie i zagrożenia* dostępny jest na stronie www.cbos.pl.

Tabela 1. Postawy rodziców dzieci w wieku 10–14 lat wobec Internetu, w %

Wyszczególnienie	Raczej się nie zgadzam + Zdecydowanie się nie zgadzam	Zdecydowanie się zgadzam + Raczej się zgadzam	Trudno powiedzieć + Nie wiem
Internet jest bezpiecznym miejscem nauki i porozumiewania się z innymi	39,0	43,0	19,0
Wielu rodziców nie jest w stanie kontrolować aktywności swoich dzieci w Internecie, ponieważ mają za małą wiedzę na ten temat	16,0	74,0	11,0
Dzieci nie mające dostępu do Internetu są w gorszej sytuacji niż ich rówieśnicy, którzy ten dostęp mają	27,0	58,0	15,0
Martwię się o to, że moje dziecko/dzieci mogą mieć kontakt z treściami krzywdzącymi (pornografia, materiały zawierające przemoc etc.) w Internecie	12,0	76,0	11,0
Pozytywne aspekty używania Internetu są większe od minusów	11,0	72,0	17,0
Dorośli za bardzo martwią się o to, co dziecko może zobaczyć w Internecie	62,0	25,0	13,0
Rodzice powinni być odpowiedzialni za ochronę swoich dzieci przed zagrożeniami związanymi z użytkownikiem Internetu	1,0	96,0	4,0

Źródło: The Use of New Media by Children 2004.

Nie tylko rodzice wyrażają przekonanie, że Internet może być niebezpiecznym miejscem dla dzieci. 94% ankietowanych amerykańskich internautów uważa, że Internet nie jest bezpiecznym miejscem dla młodych ludzi (Harris Interactive 2005)⁴. Według ankietowanych największym zagrożeniem są pedofile szukający w Internecie swych ofiar (61%). Zdecydowanie rzadziej wskazywano na niebezpieczeń-

stwo związane z możliwością kontaktu z pornografią internetową (16%), co może mieć związek z faktem, że amerykańska opinia publiczna jest podzielana w stosunku do oceny wpływu pornografii na dzieci. Jedynie 30% ankietowanych ocenia, że kontakt z pornografią u chłopców „powoduje zaburzenie oczekiwań i rozumienia kobiety i seksu”, 25% uważa, iż dzieci mające kontakt z pornografią, będą skłon-

⁴ Badania Harris Interactive zostały przeprowadzone na zlecenie Zone Labs pomiędzy 23 a 27 września 2005 r. Próbkę badawczą stanowiło 2322 dorosłych Amerykanów w wieku powyżej 18. roku życia, mających dostęp do Internetu.

ne wcześniej rozpoczynać współżycie niż gdyby nie miały kontaktu z pornografią (Harris Poll 2004)⁵.

Rodzicom brakuje także informacji, do kogo mogą się zwrócić z doniesieniem o niebezpiecznych treściach, czy niepoko-

Tabela 2. Jakich zagrożeń, jakie mogą spotkać dzieci w Internecie, obawia się Pan(i)? (pytanie miało charakter otwarty, odpowiedzi zostały pogrupowane w kategorie)

Jakich zagrożeń, jakie mogą spotkać dzieci w Internecie, obawia się Pan(i)?	Odsetki wskazań	
	respondentów wyrażających obawy (N = 601)	ogółu respondentów (N = 969)
Zagrożenia seksualne: demoralizacja, pornografia, molestowanie	67,0	42,0
w tym: pedofilia, pedofile	38,0	23,0
Brak kontroli nad znajomościami dziecka, złe towarzystwo (nie w kontekście seksualnym)	31,0	19,0
Niepożądane, nieodpowiednie informacje i treści (bez wspominania seksu, pornografii)	11,0	7,0
Przemoc, agresja	10,0	6,0
Narkomania, narkomani	7,0	4,0
Sekty, sataniści	5,0	3,0
Uzależnienie od Internetu	5,0	3,0
Oszustwa, wyłudzenia	5,0	3,0
Zagrożenia bezpieczeństwa gospodarstwa domowego	3,0	2,0
Zagrożenia dla zdrowia	2,0	1,0
Strata czasu	2,0	Poniżej 1,0
Inne	3,0	2,0
Trudno powiedzieć	3,0	2,0

Źródło: za CBOS 2004.

jących sytuacjach zaistniałych w Internecie. Wysoki odsetek badanych rodziców z krajów unijnych (UE 10 – 62%, UE 15 – 60%; Polska – 67%) deklaruje, co prawda, że wiedzialoby co zrobić w sytuacji, gdy coś/ktoś w Internecie sprawi, że dziecko będzie czuło się zaniepokojone; ale już prawie połowa spośród nich (UE 10 – 48%, UE 15 – 38%), nie wie, gdzie można zgłaszać szkodliwe treści. W Polsce 49% badanych rodziców deklaruje, że nie posiada żadnych informacji na ten temat, a tylko 29% odpowiada, że wie, gdzie zgłaszać takie sytuacje (Eurobarometr 2005b).

Wcześniejsze dane na temat zasad, jakie rodzice ustanawiają swoim dzieciom w zakresie korzystania przez nie z Internetu pokazują, że rodzice więcej uwagi poświęcają ograniczaniu czasu przebywania dzieci w Internecie niż kwestiom ochrony przed szkodliwymi treściami.

Rodzice pytani, z jakich źródeł najchętniej czerpaliby wiedzę na temat możliwości ochrony dzieci przed szkodliwymi treściami w Internecie wskazują na media, szkołę oraz dostawcę usług internetowych czy telekomunikacyjnych.

⁵ Badania Harris Poll zostały przeprowadzone pomiędzy 20 a 26 września 2004 r. Próbę badawczą stanowiło 2555 dorosłych Amerykanów w wieku powyżej 18. roku życia.

Zakończenie

Mimo że przywoływane w artykule badania w większości przypadków były realizowane w ciągu ostatniego roku oraz przybliżają problematykę zachowań dzieci i ich bezpieczeństwa w Internecie, to nie zawierają wielu ważnych informacji o nowych rodzajach aktywności, które mają zapewne ogromny wpływ na oba te zagadnienia. W żadnym z dostępnych badań nie pytano np. o blogi, czyli pamiętniki prowadzone w Internecie, a jak pokazują statystyki na jednym tylko polskim portalu internetowym (onet.pl) funkcjonuje 883456 takich pamiętników⁶. Powszechnym zwyczajem jest podawanie w blogu swoich danych, takich jak: imię, wiek, miejsce zamieszkania, nazwa szkoły, do której się uczęszcza, a także swojego zdjęcia/zdjęć. Stwierdze-

nie, że powstanie mody na prowadzenie dziennika internetowego zwiększyło skalę niebezpiecznych zachowań (ujawnianie informacji o danych osobowych) w obecnej chwili jest tylko niepotwierdzoną badaniem hipotezą.

Podobnie brak dokładnych ustaleń badawczych dotyczących problematyki zastraszania i szantażowania młodych ludzi za pośrednictwem Internetu. Są to najważniejsze w obecnej chwili obszary, które wymagają dalszych badań empirycznych. Badanie nowych zjawisk pojawiających się w Internecie ważne jest m.in. ze względu na oczekiwania rodziców, którzy – jak pokazują prezentowane wyniki badań – szukają wiedzy, jak chronić swoje dzieci przed zagrożeniami w Internecie.

The article presents the latest research findings documenting the scale of children's risky behaviors on the Internet, as well as the current state of children and their parents' knowledge on how to use the Web safely.

Literatura

- Berson I.R., Berson M.J., Ferron J.M. (2001), *Lessons for Educators from Online Study of Adolescent Girls in the United States*, <http://www.ncsu.edu/meridian/sum2002/cyberviolence/>.
- Bjørnstad T., Ellingsen T. (2005), *Onliners. A report about youth and the Internet*. SAFT.
- CBOS (2004), *Młodzież i Internet: korzystanie i zagrożenia*, CBOS, www.cbos.pl.
- Eurobarometr (2005a), *Illegal and harmful content on the Internet in the new member states*, Full report, Candidate Countries Eurobarometr, European Commission http://europa.eu.int/comm/public_opinion/index_en.htm.
- Eurobarometr (2005b), *Illegal and harmful content on the Internet in the new member states. EU – 25 comparative highlights*, European Commission http://europa.eu.int/comm/public_opinion/index_en.htm.
- Eurobarometr (2005c), *Safer Internet for children and Adolescents in the new member states*, Full report, Candidate Countries Eurobarometr, European Commission, http://europa.eu.int/comm/public_opinion/index_en.htm.
- Harris Interactive (2005), <http://www.harrisinteractive.com/news/>, 20 października 2005 r.

⁶ Statystyka z dnia 15 listopada 2005 r.

- Harris Poll (2004), *No consensus among American public on the effects of pornography on adults or children or what government should do about it, according to Harris Poll*, 7 października 2005 r., http://www.harrisinteractive.com/harris_poll/index.asp?PID=606.
- Kids and online privacy* (2003), „Trends & Tudes”, vol. 2, issue 4, 2003, http://www.harrisinteractive.com/news/newsletters/k12news/HI_Trends&TudesNews2003_V2_issue4.pdf.
- Livingstone S., Bovill M. (2001), *Families, schools and the Internet*, LSE Report, London, www.lse.ac.uk/collections/media@lse/pdf/familieschoolsinternet.pdf.
- Livingstone S., Bober M. (2005), *UK Children Go Online. Final report of key project findings*, www.children-go-online.net.
- Michell K.J., Finkelhor D., Wolak J. (2001), *Risk Factors for and Impact of Online Sexual Socialization of Youth*, „JAMA”, vol. 285, nr 23.
- Sajkowska M. (2003), *Zagrożenie wykorzystywaniem seksualnym dzieci w Internecie – wyniki badań empirycznych*, „Dziecko krzywdzone. Teoria, Badania, Praktyka” nr 2.
- Salter A. (2003), *Pokonywanie traumy. Jak rozumieć i leczyć dorosłe ofiary wykorzystywania seksualnego w dzieciństwie*, Media Rodzina, Poznań.
- Staksrud E. (2005), *SAFT Awareness survey. Methodology, results, implications and outputs, training materials*, Luxemburg.
- The UCLA Internet report: surveying the Digital Future* (2003), <http://www.digitalcenter.org/pdf/InternetReportYearThree.pdf>.
- The Use of New Media by Children, A research report for the Internet Advisory Board* (2004), Amárach Consulting, <http://www.iab.ie/Publications/Research/d63.PDF>.
- Wojtasik Ł. (2003), *Pedofilia i pornografia w Internecie – zagrożenia dla dzieci*, „Dziecko krzywdzone. Teoria, Badania, Praktyka” nr 5.
- Wojtasik Ł. (2005), *Pedofilia i pornografia dziecięca w Internecie*, materiały dla uczestników konferencji wojewódzkich realizowanych w ramach kampanii „Dziecko w Sieci” i programu UE „Safer Internet Action Plan” w latach 2005–2006.

Strony internetowe

- www.saftonline.org
http://europa.eu.int/comm/public_opinion/index_en.htm
www.iab.ie
www.children-go-online.net
www.cbos.pl